

Pilegrimsleden fra Oslo gjennom Bærum til Bønsnes i Hole

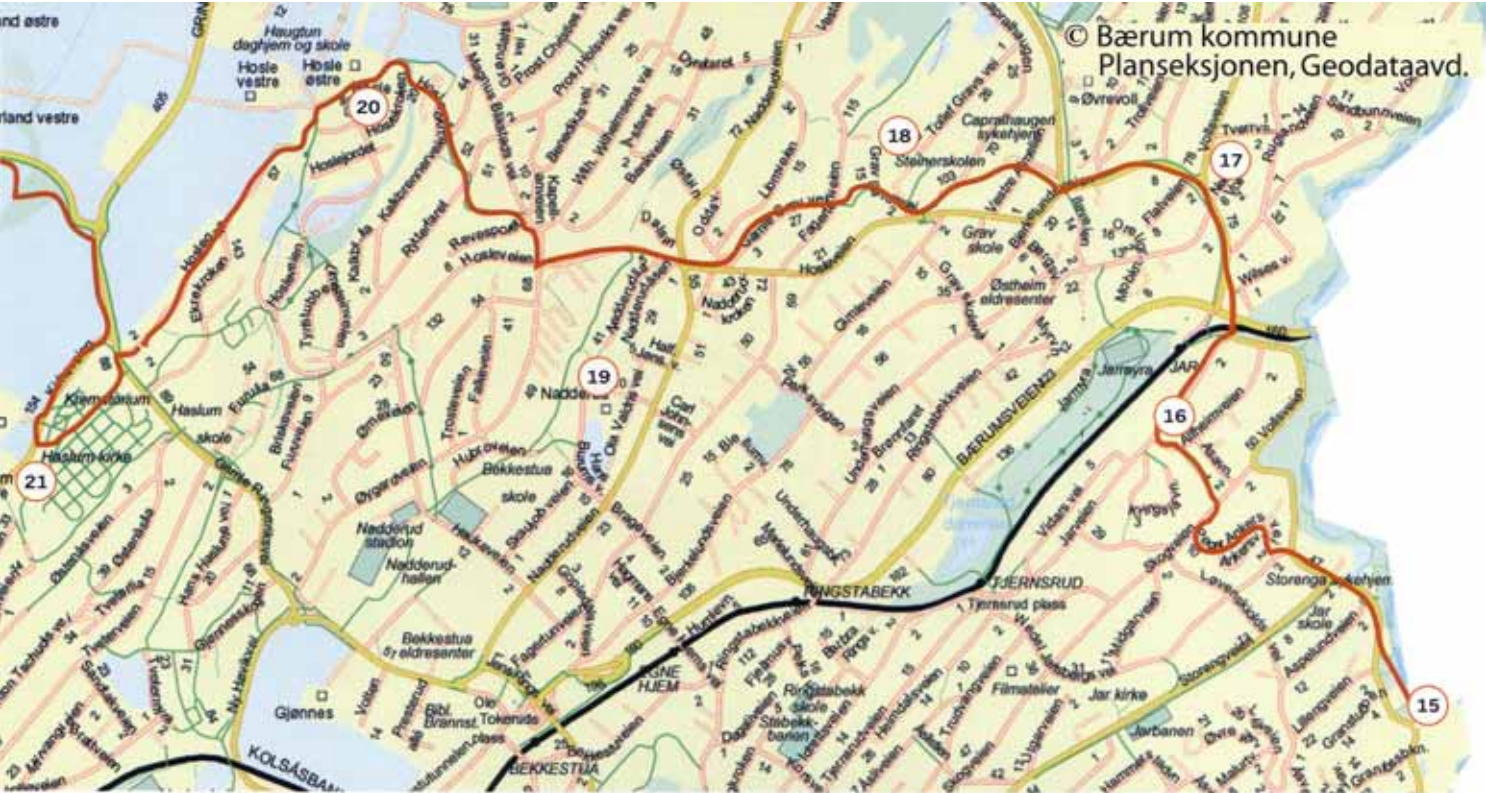

Bønsnes kirke

Turbeskrivelser
Veikart og turkart
Historie
Summary in English

Utgitt av Pilegrimsledens venner
ved Rolf I. Riiser og Erling Storrusten
med økonomisk støtte
fra Hole og Bærum kommuner
Tegning: Liv Ingebjørg Riiser
Layout og foto: Rolf I. Riiser

På pilegrimsferd

Gjennom hele middelalderen i katolsk tid dro mennesker på pilegrimsferd. Ordet pilegrim kommer av pelegrinos dvs. en fremmed. Gjennom historien er begrepet knyttet til mennesker som har brutt opp fra hjemmet og dratt ut til fremmede mål. Pilegrimer er blitt et begrep for de millioner av kvinner og menn som har vandret til hellige steder. Muslimene drar til Mekka. Buddhistene drar til spesielle templer. I Europa har det i mer enn 1000 år vandret menneskemengder til steder som: Jerusalem (hellig sted for både jøder, kristne og muslimer), Roma (Vatikanet med Peterskirken) og Santiago de Compostella i nord/vest Spania (apostelen Jacobs grav).

I Norge var Nidaros målet for mange, der Olav den Hellige ble begravet etter slaget på Stiklestad. I nesten 500 år ble det valfartstier dit fra både Sverige og Danmark og nedover fra Europa. Andre pilegrimsmål var: Lourdes i Sør-Frankrike, Canterbury i Sør-England, Czestochowa i Polen og Iasi i Romania.

I tillegg har det vært mange pilegrimssteder. I Norge kjenner vi blant annet til: Røldal (øst for Hardangerfjorden), Filefjell (Thomaskirken), Vatnås kapell (vest for Blåfargeverket på Modum), Løvøya kapell (litt nord for Horten), Selje kloster (sørsiden av Stadtlandet) og Bønsnes kirke (Ringerike).

Blant pilegrimene var det syke som håpet på at sykdommen kunne bli helbredet eller lindret. Mange ville be om tilgivelse hos Gud for ting de hadde gjort galt. Folk følte at de hadde gjort vondt mot andre, og at pilegrimsferden kunne virke som en forsoning (botsgang). Prester som fikk vite om forbrytelser hadde taushetsplikt men kunne pålegge forbryteren å gå. Gjennom forbønn til en helgen kunne man oppnå frelse.

Om pilegrimsleden

De første etappene av den offisielle pilegrimsleden fra Oslo til Nidaros går gjennom Bærum og over Krokskogen til Bønsnes i Høle. Leden ble åpnet i 1997 til Trondheims tusenårsjubileum. Pilegrimsleden var resultatet av et større dugnadsarbeid som omfattet 7 fylker og et tredvetalls kommuner under ledelse av Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren. Formålet bak etableringen av pilegrimsleden var å formidle til dagens vandrere de tradisjoner som pilegrimsferdene i middelalderen

representerte. Ved å ta i bruk historiske veier stimuleres en til friluftaktivitet der natur- og kulturopplevelser forenes.

Riksantikvaren valgte å legge Pilegrimsleden nordvestover fra Oslo om Ringerike og videre nordover. Pilegrimsleden ble derved knyttet opp mot den sterke sagn- og sagatradisjonen om St. Olav på Ringerike. St. Olav vokste opp på Ringerike som i middelalderen ble ansett som hans fødested. Bønsnes kirke, den kirken som St. Olav etter sagnet selv hadde bygget, må ha stått sentralt i pilegrimstradisjonen i middelalderen. Samtidig ble en viktig middelaldervei synliggjort. Pilegrimene har fulgt mange ruter. De har benyttet alle de middelalderveiene som har vært hensiktsmessige. Det er etablert flere pilegrimsleder under oppsyn av Riksantikvaren. En led langs Østerdalen er ferdig. I tillegg kommer rutene fra Sverige. Tilslutningsleden ut fra Oslo over Gjelleråsen og videre over Romerike er også påbegynt.

Kjærlighetsstien mot Gamle Aker kirke

Fra Gamle Aker kirke til Haslum kirke

Andre etappe:

Fra Gamle Aker kirke går leden fram til Ullevålsveien og langs denne før den tar av til venstre inn Dalsbergstien. Denne følges helt fram til Pilestredet. Herfra går leden opp Homannsbakken og ned til Josefinesgate og fram til Hegdehaugsveien som følges et kort stykke.

Prof. Dahls gate (8) følges fram til Amaldus Niensens plass. Gaten er en del av den gamle middelalderveien vestover som i senere tid er stykket opp i mange forskjellige deler. Herfra går leden langs Fuglehauggata og ut til Kirkeveien og fram til Frogner plass. Deretter Halvdan Svartes gate forbi Frogner hovedgård (9) fram til broen over Frognerelva ved Madserud. Jonsrudveien følges videre. Leden tar av til høyre fortsatt på Jonsrudveien mot Skøyenhaugen.

Herfra går den på gangveien forbi Søndre Skøyen (10). Ved Øvre Silkestrå tar leden av mot høyre og går ned til Nedre Silkestrå. Den krysser Konventveien og følger gangveien som krysser Hoffselva frem til Hoff gård (11). Både Hoff gård og gårdene Abbediengen (12), Bestum (13) og Ullern (14) var gjennom store deler av middelalderen eid av Hovedøya kloster.

Herfra tar leden Hoffsvieien ned til Hoff og videre Harbitz-alleen fram til Sigurd Iversens vei som følges fram til Bestumveien. Denne følges helt frem til Lilleakerveien. Langs denne et kort stykke oppover, deretter tas Mustads vei det korte stykket frem til Granfoss. Middelalderveien krysser Lysakerelven her over Fåbro (15) som også er nevnt av biskop Jens Nilssøn. Det er bygget en ny gangbro over damkronen her ovenfor fossen som

Vår beskrivelse dekker de første etappene av hovedleden. Vi skal følge leden fra Gamlebyen gjennom Vestre Aker, Bærum, over Krokskogen til Sundvolden og videre til Bønsnes kirke i Hole. Pilegrimsleden følger den aller eldste veien mellom Oslo og Ringerike. Denne veien er beskrevet i år 1594 av biskop Jens Nilssøn som da var biskop i Oslo og Hamar bispedømme. Han virket fra 1580 til sin død i år 1600. Langs leden er det lett å trekke tråder tilbake til vår tidligste historie. Her kan vi se en rekke spennende kulturminner, oppleve vakre kulturlandskap og de kjente turområdene Bærumsmarka og Kroksskogen.

Brosjyren erstatter ikke de fine bøkene og heftene som Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning og kommunene hver for seg har utarbeidet. Tanken har vært å gi en samlet beskrivelse over disse første etappene og dekke behovet for detaljerte kart. Etappene er kortere enn de som ble brukt ved åpningen i 1997.

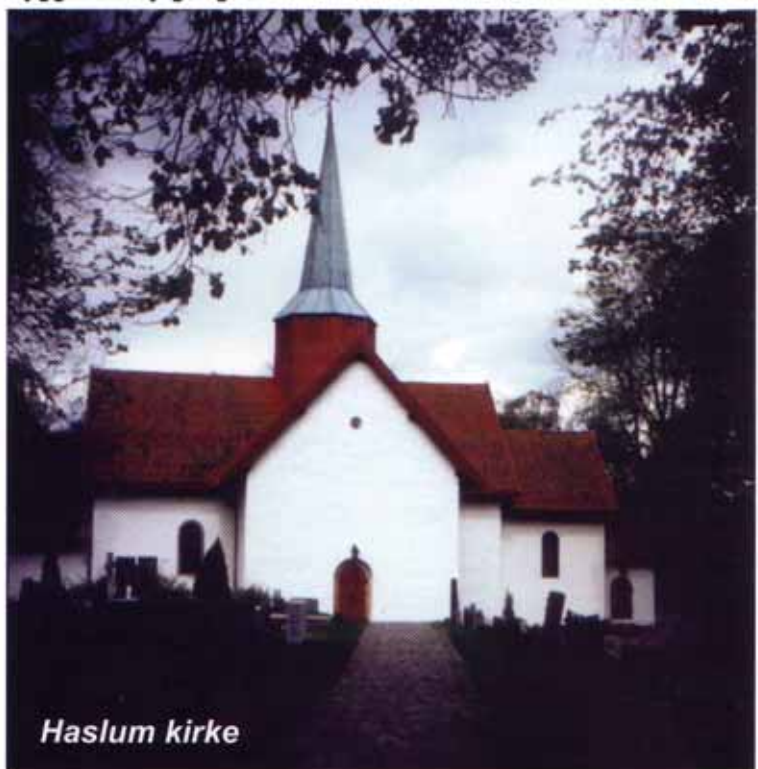
Fra Oslo til Gamle Aker kirke

Første etappe:

Pilegrimsleden gjennom Oslo er beskrevet i boken *Pilegrimsleden - første etappe fra middelalderbyen Oslo til Bærum* utgitt av *Byantikvaren i Oslo* 1997. Leden er merket med pilegrimsledens logo på emaljeskilt. Brosjyren bygger på kart og beskrivelser i denne boken.

Pilegrimsleden starter ved Mariakirken (1) og går den nye fotgjengerbroen ved Saxegaarden og videre opp Saxegårdsgaten. Vi følger litt av Oslogaten og inn St. Hallvards gaten til Galgeberg (2). Herfra går leden litt nedover Åkebergveien, så til høyre og følger den gamle vegen, Brinken, fram til Økernveien. Herfra et lite stykke nedover Hagegata, inn på Sørligata og derfra langs Jens Bjelkes gate helt fram til Ratkes gate på Grünerløkka. St. Halvardsklosteret (3) sør for leden ble etablert i 1966 og fører klostertradisjonene videre. Leden krysser Schous plass og følger deretter Nordre gate. Den gamle hovedgården Tøyen (4) eies i dag av Universitetet i Oslo.

Akerselva krysses ved Nedre Foss over Grüner bro. Her lå den gamle "Aggers bro" (5) som biskop Jens Nilssøn omtaler i sin visitasberetning fra 1594. Tidligere navn er Frysjabrua eller Oslo bru. Fra elven følger leden Møllerveien frem til Maridalsveien og videre langs den smale Kjærlighetsstien (6) opp til Telthusbakken og Gamle Aker kirke (7).

Haslum kirke

Opplysninger om buss, trikk og drosje:

Oslo tlf. 177 eller 81500176. Drosje 02323 / 08000
 Bærum -" eller -" . Drosje 67100000
 Hole tlf. 32134400. Drosje 32159145 (Krokkleiva)

kan benyttes. Pilegrimsleden fortsetter til høyre oppover langs elven på Bærumssiden.

Selv om deler av middelalderveien har vært i bruk helt opp til 1900-tallet, går traseen i dag gjennom villahaver og skoleanlegg. Men det finnes god dokumentasjon fra eldre kartmateriale som viser hvor veien har gått. Leden er merket opp Vollsveien forbi Jar skole og følger Peder Ankers vei for så å ta til høyre i Skogveien et kort stykke før den tar til venstre opp Jarstien. Videre fram opp Alfheimveien til Jarveien og forbi gamle Jar gård (16) på høyre side av veien.

Leden følger Vollsveien fram til Bjerkelundsveien (Nedre Vold gård (17) lå opp til høyre) og videre til krysset med Nordveien. Denne følges noen meter, tar straks av nordvestover, krysser Vestre Almelien og fram til nedsiden av Capralhaugen sykehjem. Leden følger gangveien fram til Capralhaugen, videre vestover fram til Grav gård. Den er merket videre langs gangveien forbi driftsbygningen på Grav gård (18) og fortsetter Gamle Gravs vei fram til Hosleveien. Nadderud gård (19) ligger på sørsiden.

Leden går langs Hosleveien vestover ca 500 m til Øygaardveien som følges et lite stykke til høyre, deretter noen få meter langs Magnus Blikkstads vei og deretter turveien til venstre gjennom et friområde. Her lå Ommen, en husmannsplass under Hosle, navngitt etter en kalkovn som lå her. Turveien følges og krysser Rytterfaret og Kalkbrennerveien fram til Hosle-gårdene (20). Derfra følger leden den gamle middelalderveien som også sørkedølene brukte som kirkevei fram til Haslum kirke (21). Fortsettelsen på leden er beskrevet på neste kartblad.

Middelalderbyen Oslo

På 1000-tallet vokste det frem et tettsted mellom utløpet av Alnaelva og Hovinbekken. Harald Hardråde har lenge vært regnet som byens grunnlegger. I dag vet man fra senere arkeologiske undersøkelser at byen innerst i Viken vokste fram noe tidligere. Allerede i vikingtiden fantes det trolig en markeds plass ved Alnaelvas utløp. På markedet der folk møttes var det også naturlig å legge de første kirker for den nye religionen som kom til landet på slutten av 900-tallet. Dette tilsa også at kongemakten fikk økt interesse for området. Stedet hadde også en sentrale, strategiske beliggenhet i hjertet av østlandsregionen.

På 800-tallet og i perioden 960-1015 var Viken kontrollert av dansk kongene Harald Blåtann, Svein Tjugeskjegg og Knut den mektige. Under Harald Hardrådes regjeringstid på midten av 1000-tallet, ble det trolig bygget et forsvarsanlegg der hvor kongsgården senere ble lagt. Samtidig vokste det frem bygårder og hus.

På slutten av 1100-tallet fikk også biskopen fast sete i Oslo. Byggingen av Hallvardskirken tok til tidlig på 1100-tallet. Kirken som ble reist på stedet skal ha vært forblide for både Gamle Aker kirke og domkirken i Hamar. På 1200-tallet ble det reist

flere kirker i byen, bl.a. Korskirken som var sognekirke for de nordre bydeler, og Clemenskirken som var sognekirke for de søndre bydeler. Cistercienserne kom til byen i 1147 og grunnla et kloster på Hovedøya. Noen år senere ble et kloster for Benediktinernonne grunnlagt, Nonneseter kloster. Dominikanerne grunnla sitt kloster, Olavsklosteret i 1239, og i 1291 ble et Franciskanerkloster grunnlagt.

I høymiddelalderen var Oslo både et verdslig, religiøst og økonomisk sentrum i østlandsregionen. Fremmede varer ble ført til byen av handelsmenn. Ut av landet ble det bl.a brakt jern, skinn og pelsverk. I små verksteder og små håndverksbedrifter ble det laget produkter for både lokalt forbruk og eksport. Gjennom hele middelalderen var det utstrakt kontakt mellom Oslo og Kontinentet, noe de mange importerte gjenstandene som er funnet ved utgravninger, vitner om. Middelalderbyen Oslo hadde imidlertid et forsvarsstrategisk problem da nye angrepsvåpen kom i bruk ved slutten av middelalderen. For å bote på dette ble bl.a Akershus festning oppført på slutten av 1200-tallet ytterst på Akersneset.

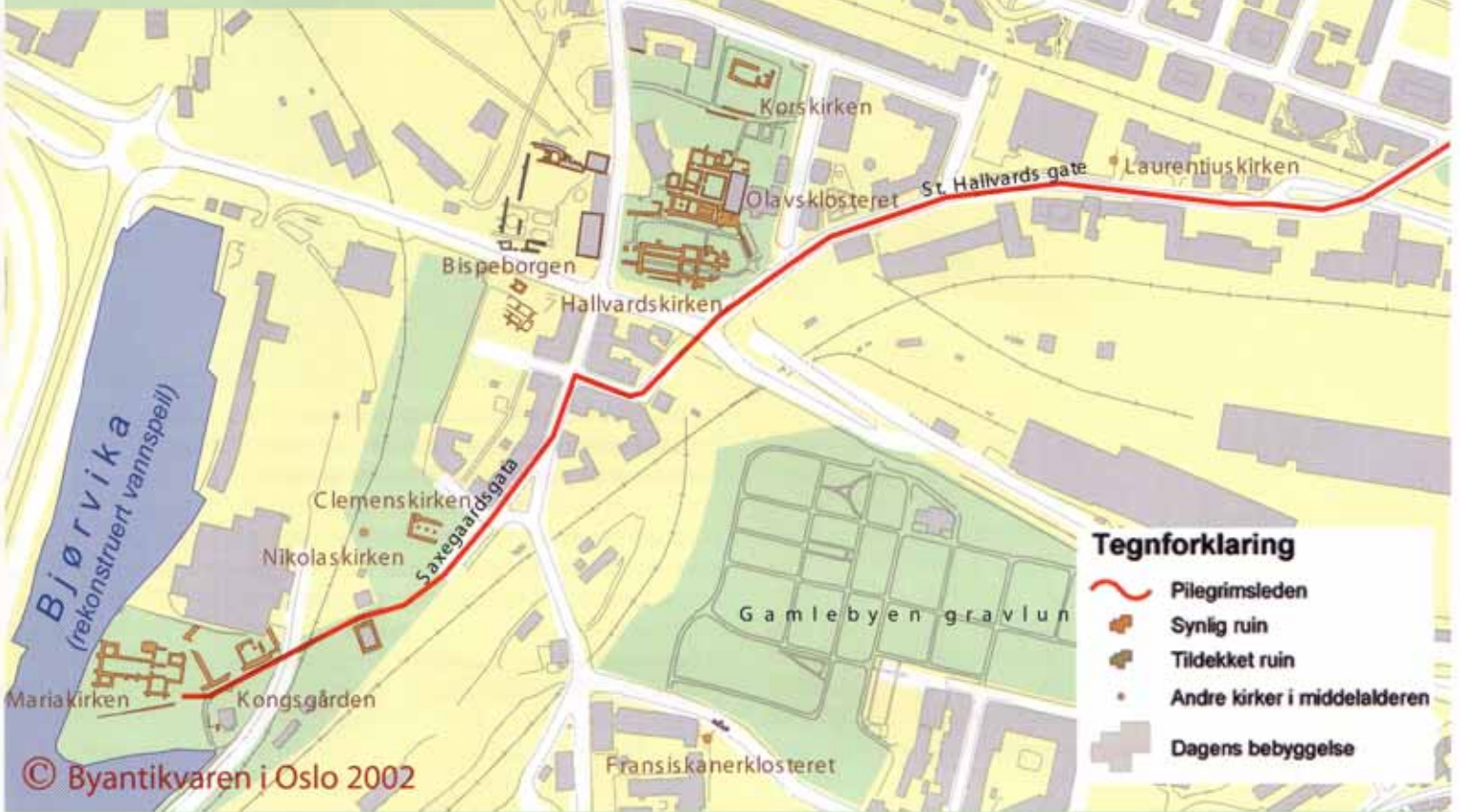
Reformasjonen medførte at klostrene ble nedlagt og eiendommene lagt inn under kronen. Inntektene til kirkene ble også redusert. Dette førte til at både klostrene og kirkene forfalt. I 1624 brenner Oslo. Det var ikke første gang byen brant. Nærmere 20 ganger tidligere hadde den røde hane besøkt byen. Etter hver brann hadde man tidligere bygget opp nye hus på de gamle tomter. Etter brannen i 1624 ble det imidlertid bestemt at den nye byen, Christiania, skulle anlegges ved Håkon den femtes festning på Akersneset.

Ladegården og Bispeborgen

Barokkbygningen, som idag utgjør Ladegården, er bygget tidlig på 1700-tallet på murene til en 1500-talls bygning som igjen var reist på middelalderkjelleren etter bispeborgen. Ved slutten av 1000-tallet tok biskopen fast sete i byen. På 1200-tallet ble det reist et stort anlegg i stein som fungerte som borg og bolig for biskopen. Ved reformasjonen ble hele anlegget skjenket til byens borgere for nedrivning etter lengre tids forfall.

St. Hallvardskatedralen

Dette var middelalderbyens dominerende kirkebygg. Arbeidet med kirken tok til tidlig på 1100-tallet. Den første kirken var en treskipet kirke med ett sentralt tårn svært lik Gamle Aker kirke. Senere i 1260-årene ble kirken utvidet østover med et stort kor i gotisk stil. Katedralen var i bruk helt fram til 1650-årene da den nye domkirken i Christiania sto ferdig.

© Byantikvaren i Oslo 2002

St. Mariakirken

Den eldste kirken var en liten trebygning antagelig fra omkring år 1000 som omkring 1100 ble erstattet av et kirkebygg i stein. Kirken ble påbygget flere ganger og fikk rundt 1300 to høye tårn i fronten.

Kongsgården

Den eldste delen av Kongsgården er et sirkelformet forsvarsanlegg som det er funnet rester av. Kongsgården er bygget i stein på 1200-tallet av Håkon Håkonsøn. En viktig del av anlegget var hallen som må ha vært nesten like stor som Håkonshallen i Bergen.

St. Clemenskirken

Denne kirken er trolig Oslos eldste kirke bygget tidlig på 1100-tallet. Før dette kjennes en til to eldre trekirker på stedet. Det er funnet kristne graver omkring og i kirken. De eldste er datert tilbake til slutten av vikingetiden ca 980 e.Kr. Steinkirken har vært toskipet og svært lik kirken på Hovedøya. Kirken ble revet på 1500-tallet.

St. Olavsklosteret

Tidlig på 1200-tallet ble det på nord-siden av St. Hallvardskatedralen bygget en liten kirke viet St. Olav. I 1239 fikk dominikanerne overta kirken, og det ble bygget et stort klosteranlegg her. Fortsatt er tre rom bevart i underetasjen på dagens bispegård.

Korskirken

Sognekirke for nordre del av byen oppført på 1200-tallet viet Det Hellige Kors.

Summary in English

During 500 years thousands of pilgrims from whole Europe came to the cathedral of Nidaros (today Trondheim). Here they prayed at the silver coffin of Saint Olav - the king who christianized Norway and fell at the battle of Stiklestad in the year 1030. He held a strong position in European church life, and numerous of churches are dedicated to him. However, when the Nordic kings introduced the Reformation (Lutherism) in 1537, catholic traditions were banned and all pilgrim activities declined and finally stopped.

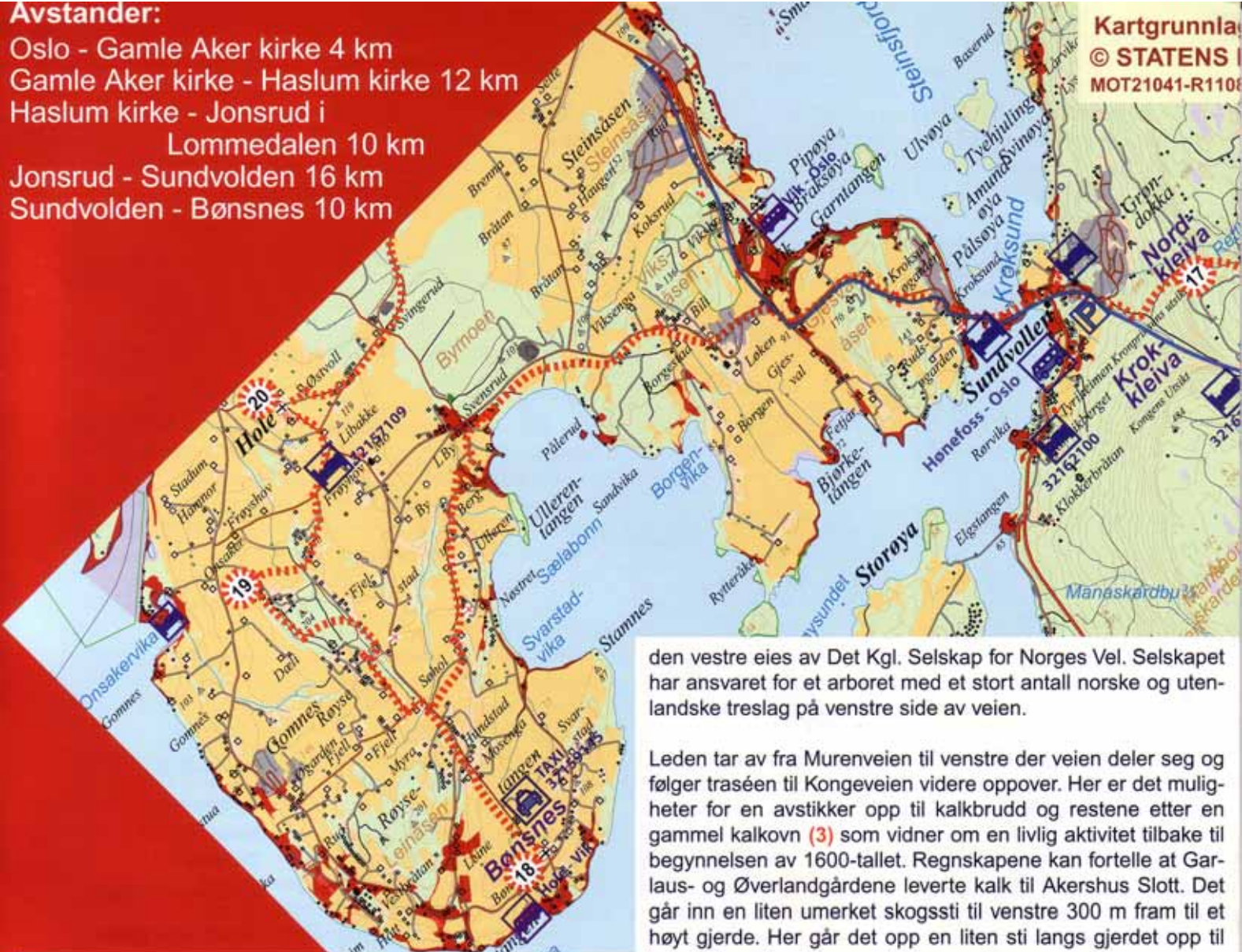
In the year 1997 (460 years after the Reformation) Norway celebrated the millenium church jubilé in memory of the establishment of Christianity in our country. On that occasion a pilgrim route between Oslo and Trondheim was revitalized and marked.

The distance is 660 km through populated areas, forests and a mountain plateau. It covers an abundance of cultural and historical sites. This brochure presents the first part of the route from the medieval part of Oslo, through the municipality of Bærum to the church Bønsnes in the municipality of Hole. It follows the route well known from the reports of bishop Jens Nilsson in the year 1594. In Bærum it passes by the 800 years old church of Haslum. The pilgrim traditions at Bønsnes are based upon the birth district of Saint Olav and the church built by him after a rescue from a heavy storm.

This brochure describes in numerical order places of interest on this 3-5 days pilgrimage. The entire pilgrimage would take 5 weeks to Trondheim. We sincerely hope you will enjoy being a pilgrim in our region.

Avstander:

Oslo - Gamle Aker kirke 4 km
Gamle Aker kirke - Haslum kirke 12 km
Haslum kirke - Jonsrud i
Lommedalen 10 km
Jonsrud - Sundvolden 16 km
Sundvolden - Bønsnes 10 km

den vestre eies av Det Kgl. Selskap for Norges Vel. Selskapet har ansvaret for et arboret med et stort antall norske og utenlandske treslag på venstre side av veien.

Leden tar av fra Murenveien til venstre der veien deler seg og følger traséen til Kongeveien videre oppover. Her er det muligheter for en avstikker opp til kalkbrudd og restene etter en gammel kalkovn (3) som vidner om en livlig aktivitet tilbake til begynnelsen av 1600-tallet. Regnskapene kan fortelle at Garlaus- og Øverlandgårdene leverte kalk til Akershus Slott. Det går inn en liten umerket skogssti til venstre 300 m fram til et høyt gjerde. Her går det opp en liten sti langs gjerdet opp til toppen hvor bruddene og kalkovnen kan sees.

Leden er merket videre langs Kongeveien opp til Svingen, en husmannsplass under Øverland. På oversiden av plassen krysser leden Ankerveien fra Fossum og Maridalen som går sammen med Kongeveien til Bærums Verk. Leden følger videre et gammelt veifar som går gjennom et bratt skogsterreng. Noen hundre meter nordenfor krysset går veifaret gjennom randsonen til Bærum-kalderaen (4). Et sirkelformet området innenfor randsonen med en diameter på 10-12 km sank 500-1000m rett ned for 300 millioner år siden.

Der stien krysser bekken et par km fra Øverland er det funnet tuftene av en middelaldergård ved Holen skog (5). Tre hustufter er datert tilbake til 1100-1200 tallet. I tillegg finnes et 30-talls røyser, rydningsrøyser men også gravrøyser helt tilbake til folkevandringstiden. Det er kort vei videre til plassen Mellom. Turistforeningen har kjøpt Setern en plass rett øst for Mellom på den andre siden av bekken. Her er det mulig å forhåndsavtale overnatting.

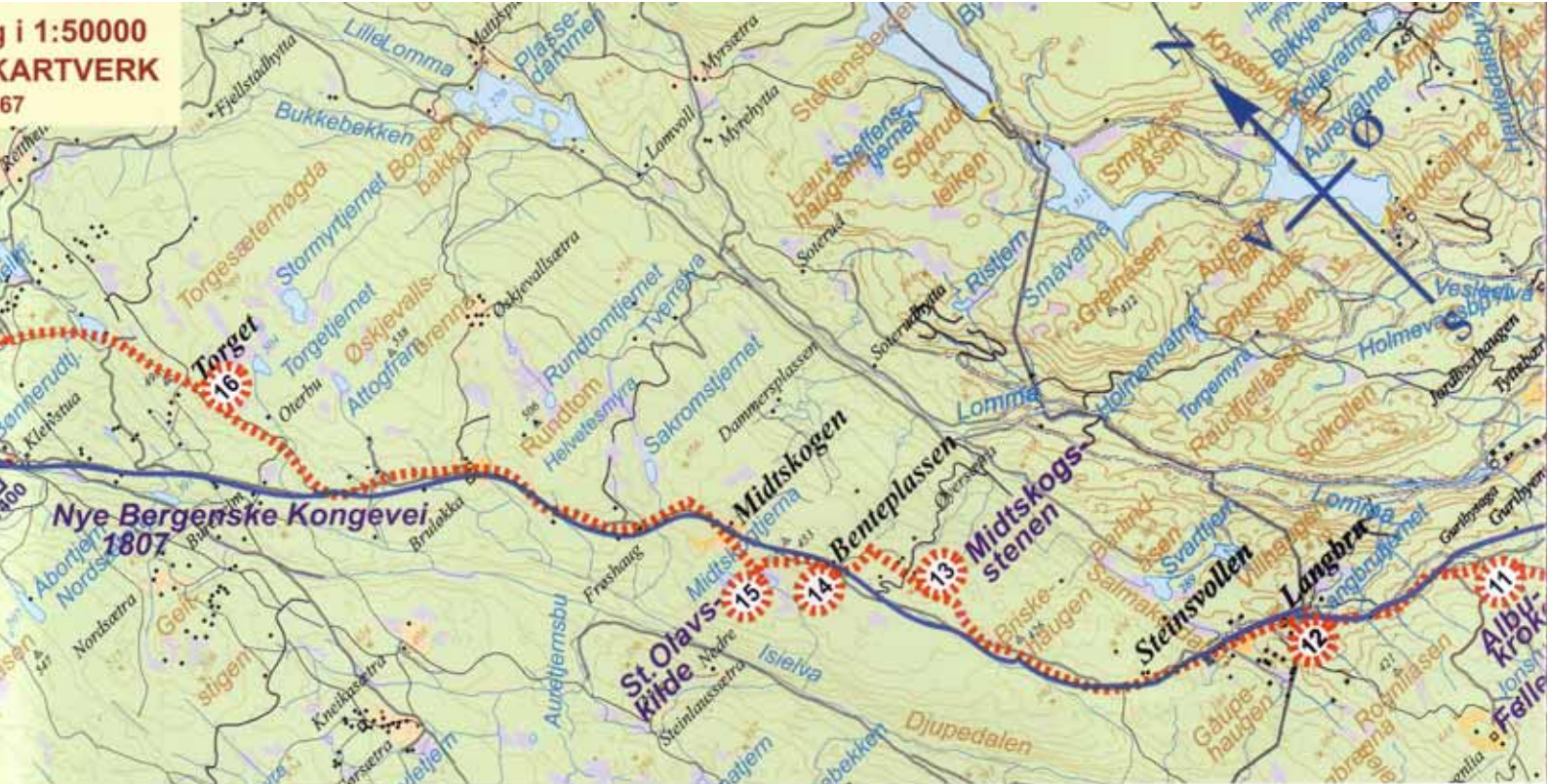
Fra Mellom følger leden Murenveien oppover til plassen Veimyr, en husmannsplass under Øverland i likhet med både Holen og Mellom. Et stykke ovenfor Veimyr tar leden av fra Murenveien til høyre over bekken fram til Nygård. Bærum kommune kjøpte denne plassen for noen år siden og har restaurert bygningene og innreder nå til et permanent bevertningssted åpent i helgene. Nygård var endepunkt for 1. etappe på pilgrimsvandringen til Trondheim i 1997. Det er servering i helgene, og vertskapet vil etter avtale kunne tilby overnatting i lavo. Ovenfor Nygård er leden merket langs stien til venstre over bekken

Fra Haslum kirke til Jonsrud gård i Lommedalen Tredje etappe:

Fra Haslum kirke (1) følger leden Kirkeveien nordover til Gamle Ringeriksvei. Denne veien ble anlagt av Peder Anker på slutten av 1700-tallet som en del av Nye Bergenske Kongevei. Middelalderveien har trolig gått gjennom frukthaven til Haslum gård vest for Kirkeveien og videre nedover mot elven i gårdsgrensen mellom Haslum og Øverland. Leden følger Ringeriksveien, forbi krysset mot Griniveien og tar av til venstre ned til Øverlandselva og over Øverlandsbroen (2), en hvelvbro fra 1838. Biskop Jens Nilssøn nevner Øverlandsbroen i sin beretning, og det antas at middelalderveien har krysset elven på samme sted. Tilbake til Gamle Ringeriksvei opp bakken til Murenveien og videre langs denne. På høyre side har vi Øverlandgårdene hvor

Øverlandsbro fra 1838 ved Nye Bergenske Kongevei

forbi Muren som også er en husmannsplass under Øverland. Fra Muren følger leden rødmerket skiløype over Skriverberget og ned til plassene Kullebund og Trulsebråten. Skriverberget (6) er et navneberg hvor folk gjennom århundrer har skrevet inn sine initialer og årstall. Den eldste synlige inskripsjonen er HMS 1786 sammen med et jernmerke. Det er ikke tillatt å hogge inn nye navn slik at de gamle navnene blir ødelagt. Det er plass til nye initialer i utkanten av feltet.

Øverlandskalkovnen

Langs stien nedover mot Lommedalen er det mange synlige tegn etter kullbrenning til Bærum jernverk. Leden går ned til Annikveien og videre til Skollerudveien. På høyre side ligger Larshavna en beitemark som grenser opp til Annikhaugen (7) med 7-8 gravhauger. Det er mulig å komme opp på haugen fra Anniksveien ved å følge jordekanten oppover uten å trække på dyrket mark. Leden er lagt utenom langs Skollerudveien og videre oppover Burudveien og inn Hellerudveien. Det arbeides med en plan som vil åpne Larshavna for gjennomgang.

Middelalderveien går gjennom Hellerud gård der Bærum Golfklubb har åpen kafe i klubbhuset og mot Kirkebygårdene. Fra veikrysset er leden merket opp den bevarte hulveien mot tunet til Øvre Kirkeby, for så å gå opp åsen til hoppbakken og rundt til Solhaug.

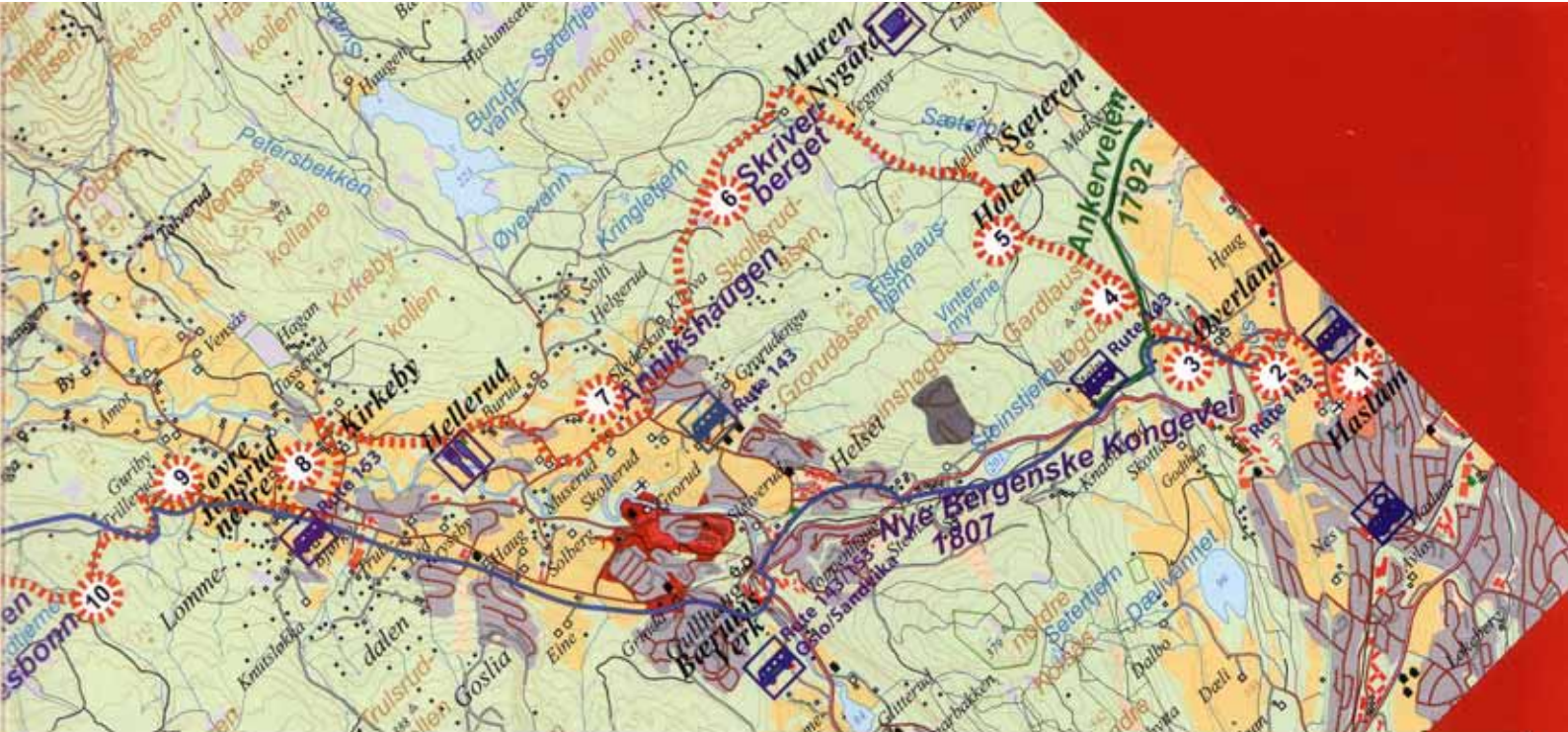
Leden går derfra vestover og følger Kirkebyveien, Bjerkeveien og Gamleveien fram til Øvre Jonsrud gård. Biskop Jens Nilssøn krysset elven ved Lomme bro (8). Trolig lå middelalderbrostedet hundre meter ovenfor der broen ligger i dag.

Fra Jonsrud gård over Krokskogen til Sundvollen Fjerde etappe:

Biskop Jens Nilssøn kalte Jonsrud "den gård der ligger nest under Krokskogen". Øvre Jonsrud gård (9) har vært gjestgiveri og skyssstasjon fra slutten av 1600-tallet har vakker hovedbygning fra førstedel av 1800-tallet. Det er mange fine veiminner i dette område. Et av disse, Sagfliskleiva, ble ødelagt ved anlegg av ny bilvei opp til Granbakken. Fra tunet på Jonsrud gård følger leden den gamle kongeveien opp Granbakken og videre fram til Løytnansbakken hvor veien tar av fra kongeveien til venstre opp bakkene til Fellesbonn. Middelalderveien er her erstattet av traktorvei. Fellesbonn (10) er en gammel mileplass hvor Guriby og Jonsrud brant kull til Bærumswerket. Fra Fellesbonn går middelalderveien nordover langs rødmerket skiløype. Etter 1,5 km er den framme ved Albukroken (11) hvor veien går til høyre og til venstre igjen opp bakken, fortsatt rødmerket skiløype. Oppe på åsen krysser veien Rognliveien og fortsetter på den andre siden ned til Kongeveien igjen.

Kongeveien følges til Langebrutjern og til Amtsbroen (12), en hvelvbro fra 1807, da veien ble åpnet som en del av Nye Bergenske Kongevei. Broen fikk nytt navn etter restaureringen. Fra gammelt av het den Tjernesbroen. Ved Amtsbrua og Langebrutjernet går fylkesgrensen mellom Bærum i Akershus og Hole i Buskerud. Biskop Jens Nilssøn kaller Langebrutjernet for Midtskogstjernet i sin beskrivelse fra 1594. Videre langs Kongeveien til Langebrumyrene. Middelalderveien gikk her over myrene på jordbroer bygget opp av tverrstilte stokker med et dekke av torv, jord og stein. Broen lå og fløt i myra, stokkene råtnet ikke så lenge de lå nedsenket i myrvann. Deler av middelalderveien kan derfor fortsatt være bevart langt nede i myra i dette området, etter at den ble erstattet av nåværende bro i 1807.

Middelalderveien tar av til høyre midtveis opp de bratte bakkene etter Langebru og følger en trasé østenfor og noe høyere enn Kongeveien. Den kan følges helt fram til Kongeveien vest for Briskehøgda. Den fortsetter videre litt nedenfor Kongeveien på venstre side til den igjen krysser veien og går opp til myra ovenfor og følger denne på venstre side. Det er viktig å få merket opp denne delen av middelalderveien også, slik at den kan bli bevart for ettertiden.

Pilegrimsleden er merket langs Kongeveien forbi Steinsetervollen og litt forbi Briskehøgda. Her tar Pilegrimsleden av fra Kongeveien og følger etter hvert middelalderveien forbi Midtskogsstenen (13). Jens Nilsson beskriver denne i 1594 som "en stor sten midt på skogen". Denne stenen har vært et viktig grensemerke fra gammelt av. Veien går videre fram til Benteplassen (14), der minnesmerket over Kari Hiran, Krokskogens første partisan fra krigen mot svenskene i 1716, er satt opp.

Fra Benteplassen følger leden Kongeveien videre nesten helt fram til Midtskogen hvor leden tar av ned til St. Olavs kilde (15). Herfra er det kort vei opp til Kongeveien igjen ved Midtskogsplassen. I området rundt Midtskogen ble det plantet inn en rekke utenlandske treslag før siste verdenskrig og utgjør i dag en spennende arboret. På midten av 1700-tallet hadde Midtskogen bevilgning som krosted. Kongeveien følges videre et stykke forbi Bruløkkene der pilegrimsleden tar av mot Torget (16). Torget er nevnt av biskop Jens Nilsson i 1594 og har etter alt å dømme vært en vintermarkeds plass på skogen.

Veien går videre forbi Bønnerudtjern, fra gammelt av kalt Klevtjern, og ned til Tavledalen (17) hvor det i 1716 sto et slag hvor svenskene på vei over Krokskogen fra Bærums Verk ble stop-

Midtskogsstenen beskrevet av biskop Jens Nilsson i 1594

pet. Det er satt opp en tavle med kopi av teksten på den tavlen som ble satt opp kort tid etter slaget og har siden gitt navn på stedet. Herfra går veien utfor Nordkleiva, over Dronningveien og ned den bratte veiskråningen til kleiva som fortsetter nedenunder og videre ned til leden igjen møter Kongeveien som følges ned til Sundvolden. Sundvolden har solide tradisjoner som turiststed, med hotell og gjestgiveri fra gammelt av.

Fra Sundvolden til Bønsnes Kirke Femte etappe:

Leden krysser Kroksundet på den gamle brua bygd i 1806. I sørvest utover Tyrifjorden ligger Storøya med grunnmurene til Hamarbiskopens sommerresidens fra middelalderen. Leden følger Kongeveien over Gjesvalåsen til Vik, og er sammenfallende med biskop Jens Nilssøns beskrivelse. Ved Vik går Kongeveien nordover forbi Stein gård, mens biskopen dro videre vestover til Hole kirke. Også ved Stein gård har det ligget en middelalderkirke men som i dag ligger i ruiner.

Ved Svendsrud tar leden av sørover mot Bønsnes gjennom et storslagent kulturlandskap. Ved veiskillet ved Hundstad er det utsikt mot Bønsnes kirke (18) og på fjorden. Ned mot venstre ligger Holsfjorden med Svangstrand og Lier, ned mot høyre ligger Vikersund og Modum.

Sagnet forteller at Olav den hellige bygde kirke på Bønsnes etter at han kullseilte og kom i livsfare på Tyrifjorden. Han lovet Gud å bygge en kirke om han kom levende i land. Den kirken som i dag står på "Bønhusneset" er ikke fullt så gammel. Det antas at den er bygd i Olav Kyrres regjeringstid (1066-93). Kirken er en lovekirke hvor kirkens inntekter ble skaffet gjennom gaver, gaver som folk har lovet kirken.

Bønsnes kirke har nok vært et viktig pilegrimsmål i middelalderen, selv om vi ikke har skriftlige kilder som kan bekrefte dette. Folk trodde at St. Olav var født på Ringerike, og dette medførte nok organisert valfart til den kirken som etter tradisjonen St. Olav selv hadde bygd. Vel framme ved Bønsnes Kirke er de første etappene på Pilegrimsleden til Nidaros gjennomført. Pilegrimsleden er merket nordover med en sving om det store gravfeltet på Frøyshov (19) til Hole kirke, en middelalderkirke, men som brant etter lynnedslag i 1943. Murene i hovedskipet er bevart i den nye kirken. Prestegården (20) er fredet. Fra Hole går leden nordover mot Norderhov og fortsetter til Nidaros.